

Oponentní posudek disertační práce

Název práce: Znovuobjevení symbolu u Louise-Marie Chauveta

Autorka: Mgr. Kateřina Bauerová

Autorka ve své přehledně členěné práci zkoumá pojetí symbolu u francouzského teologa J. M. Chauveta. V první části práce analyzuje tři inspirační zdroje Chauvetovy revize tradičního pojetí symbolu a svátosti: Heideggerovu filosofii, Lacanovo pojetí psychoanalýzy a Tomášovo učení o svátostech. Je třeba vysoce ocenit odvahu k širokému interdisciplinárnímu záběru práce a zpracování úctyhodného množství relevantní literatury (vedle mateřského jazyka především v angličtině, francouzštině a latině).

Ve druhé části autorka rekonstruuje a analyzuje samotné Chauvetovo pojetí symbolu, jak jej tento autor prezentuje ve svých publikovaných pracích. Ve třetí části se autorka zaměřuje na kritické zhodnocení Chauvetových tezí – v rozhovoru se studii, komentujícími Chauvetovo dílo a také s pracemi tří francouzských filosofek, navazujících podobně jako Chauvet na Lacanovo pojetí psychoanalýzy a další rozhodující vlivy francouzské intelektuální scény druhé poloviny dvacátého století.

Práci považuji za zdařilou, metodicky velmi dobře promyšlenou, vhodně strukturovanou, ve svých závěrech přesvědčivou. Hodnotím jí jednoznačně kladně.

K úvaze a k rozpravě předkládám následující poznámky:

Jazyková stránka práce nepatří mezi její nejsilnější stránky. Autorka zanechala v definitivní verzi práce řadu zbytečných chyb, které by snadno odstranila pečlivá korektura (nejdůležitější jsem označil tužkou v rukopise práce, se kterým jsem pracoval). Například: autorka často kolísá ve způsobu psaní či překladu slov, jako by se nemohla rozhodnout, a to leckdy na téže stránce (např. Filebos-Filébos, s. 61, podvědomí-nevědomí s. 36, otázka 62-otázka LXII, s. 70 a 73, eklesiologie-ekleziologie s. 82, konstituční-konstitutivní s. 112, alokuční-alokutární s. 187, Cixousová-Cixous s. 261, 273, presence-prezence s. 262, atd.)

Autorka poměrně často chybí v pravopise či skloňování jmen či odborných termínů (Pozn. 329 Slavoj Žižka, Aeropagita s. 65, Hugon s. 72-3 třikrát!, Aveores s. 75 třikrát!, vedle Blankehorn s. 75 správné Blankenhorn s. 76, a ovšem také Blankerhorn s. 76, Vergot místo Vergote s. 184-5, Crosz místo Grosz s. 252, místo Irigaray Irigary s. 281, fonocentrimus místo fonocentrismus s. 212 čtyřikrát!).

Některé věty jsou nesprávně či nedbale formulovány, např. Druh Lacan nazývá „Druhého“ s. 55, Mezi dalšími jmény z francouzského strukturalismu a poststrukturalismu se objevují... s. 129, ...pro symbolickou řeč symbolu s. 130n, Tento princip je velmi totožný... s. 151, I podobnost s apofatickou a katafatickou cestou za poznáním Boha je podobné pravoslavné spiritualitě s. 222, ...uvádí příklady podoby dvojí syntaxe na různých příkladech z oblasti kultury s. 243, ...V souvislosti s Chauvetovým podceněním imaginárna souvisejí další otázky s. 272, ...podle ní řeč básnická je diskurzem, který rozbíjí předpoklad subjektu už na základě heterogenity projevů například řeči básnické s. 280 atd.

Často se kombinují větné členy s rozdílnou vazbou, např. Chauvet oceňuje a zároveň čerpá z Lacanova konceptu s. 36, existuje před, po a mimo text s. 161. Citát ve slovenštině v pozn. 956 kombinuje české a slovenské tvarosloví.

V řadě vět a souvětí autorka neudržela správný slovosled či logiku vztahu jednotlivých větných členů a vět, místy se jí bortí a mísí roviny diskursu, a to v rámci jedné věty či souvětí, takže někdy mísí rovinu popisu a komentáře konceptů s tím, „jak se věci mají“, nebo chce ve skutečnosti (zřejmě) říct něco jiného, např. Časový charakter lidské existence byl na půdě metafyziky nemožný s. 20, Stejně tak jako loďarství je zde kvůli lodím, tak je to i v lásce, milovaný je zde kvůli milujícímu. Všechn proces je zde kvůli existenci. s. 62 (ph: opravdu chce autorka resp. Chauvet

říct toto, nebo s tím naopak nesouhlasit?) Tím, že Duch svatý vychází z Otce i Syna, má vliv na institucionální a autoritářský charakter římsko-katolické církve s. 83, Jinak by to znamenalo upadnout do semignostických spekulací, bez nichž by Ježíšova smrt pro nás neměla žádný soteriologický význam s. 86 (ph: opravdu *bez nichž?*), Chauvet se nechává inspirovat Heideggerem, jehož součástí kritiky metafyziky je bytí neoddělitelné od řeči... s. 94 (ph: bytí je součástí Heideggerovy kritiky?), Podle Heideggerova fenomenologického rozboru „věci“, Chauvet čerpá ve svém konceptu z Lacanovy psychoanalýzy s. 123, Logocentrismus je také kritikou hledání plnosti významu, která by pocházela z logiky, rozumu ... s. 154 (ph: logocentrismus není kritikou, ale příčinou onoho hledání, ne?), Poslední část Chauvetova pojetí symbolu věnuje tématu těla ... s. 163, ...v němž je bytí spolu s Lacanem poznamenáno „Jiným“ s. 170, ...člověk, kterému je svět dán, do kterého je vržen, se v něm ocitá jako tělo s. 177, Teorie o tom, kdo je Bůh, které přicházejí ze strany náboženských institucí, jsou v kontrastu s křížem, pouhou touhou lidského srdce po vlastnění a uchopení celé skutečnosti Boha s. 190 (ph: opravdu chce autorka říct toto?), Snaží se o formování člověka na základě vztahů s. 190, ...je dějinným výsledkem skrytých „démonických“ za „dobrým úmyslem“ lidí s. 193, 219 (ph: nechybí v této větě, vyskytující se na dvou místech, některý větný člen?), Stvoření, jež je křesťanským vyznáním o světě, je především darem s. 213, Jako druhé místo, jež vyjadřuje prázdnotu, přesto plnou Boží přítomnosti, byla událost prázdného hrobu s. 219, ...vyvazuje křesťanské pojetí člověka jako jedince, jehož zájmem je pouze jeho vlastní osobní spása s. 223, Vincent Miller patří k jeho předním kritikům idealizace s. 227, Lidské vědomí a činnost ... jsou také aktivní, kriticky se angažují ve svých postojích s. 228, ...v Chauvetově vztahu tělesnosti a symbolu s. 228, Cixous, která může být Chauvetovi alternativou k znovuoobjevení ženského imaginárna s. 259, ...těla s jeho biologickými a fyziologickými procesy a tím vyvolanou autenticitou s. 273 (ph: proč by tyto procesy měly nebo musely „vyvolávat autenticitu“?), Chauvet pomocí Heideggera vyvázal člověka z karteziánského dichotomického pohledu a umístil jej přímo do světa s. 284, ...řeč básníků, která uvolnila řeč symbolů z gramatických pravidel a stala se součástí bytí s. 284 (ph: řeč se stala *součástí* bytí? Čím byla předtím?), Pomohl mu koncipovat takový pohled na člověka, který se jako jedinec rodí v řeči s. 284. Celkově byly jejich vhledy ... tvořivým impulzem pro Chauvetovu sakramentální teologii s. 289 (ph: *byly* tyto vhledy Irigaray, Kristevy a Cixous impulzem pro Chauvetovu teologii nebo *by mohly* či *měly* být? Chauvet s nimi pracuje?) Pozn. 1374 ...neboť ve symbolickém ovládaném „Zákonem otce“.

Místy se autorka dopouští faktických chyb či nepřesností, např. slovo hmota překládá jako morfé, s. 69, v pozn. 199 je název Pokorného práce mylně uveden jako Hermeneutika jako teorie podezření, z pozn. 200 se zdá vyplývat, že Saussure (1857-1913) převzal své pojetí od Levi Strausse (nar. 1908), což by se dalo přičíst na vrub nejednoznačné (a gramaticky chybné) formulaci, ale v pozn. 302 to zase vypadá, že Saussure je současník Lacana (nar. 1901). Podobná chronologická nejasnost vyplývá z pozn. 342: Blankenhorn (nar. 1973) v roce 1984 „odešel do USA“ (ph: v jedenácti letech? Jen tak, sám?). Podobně zvláštní je označení Platónova dialogu za středověký text, s. 62, a naopak Tomášovu dobu za starověký kontext, s. 77. Slovo afinita (příbuznost) je na straně 167 užito v kontextu, který vyvolává otázku, zda je mu správně rozuměno (možná ano, není to úplně zřejmé). Není afinita člověka a světa právě tím, co Chauvet (Heidegger) hájí, nikoli popírají?

V úvodu jednotlivých oddílů práce jsou uvedeny citáty z buddhistických pramenů a z bible, aniž by se v příslušném oddíle obsah citátů jakkoli komentoval či vůbec zmiňoval. To je škoda, ne?

Autorka velmi často v průběhu výkladu některé myšlenky doslova, či téměř doslova (o pár odstavců či stránek dále) opakuje, místy říká v poznámce pod čarou doslova totéž, co předtím zmínila v textu, často jako by zapomněla, že danou myšlenku už v textu uvedla. Např.: Bez těchto prostředkování není žádné „svaté“ s. 187, tato věta je v textu dvakrát, obsah pozn. 1186 je už v pozn. 1184, navíc opakuje, co je uvedeno v hlavním textu, pozn. 1468 opakuje, co bylo řečeno na str. 248, a mnohé jiné. Proč?

V kapitolách věnovaných feministickým autorkám (Irigaray, Kristeva, Cixous) se Chauvet

nadlouho úplně ztratí ze zorného pole. Následuje sice kapitola uvádějící jejich myšlenky do smysluplné souvislosti s Chauvetovým pojetím symbolu, ale bylo by podle mého názoru organičtější, kdyby už kapitoly věnované zmíněným autorkám byly formulovány se stálým zřetelem k Chauvetovi – takto vzniká otázka, zda opravdu všechno, co je o Irigaray, Kristevě a Cixous řečeno, je následně zužitkováno pro hlavní téma práce.

Tam, kde autorka práce nabízí pojetí Irigaray, Kristevy či Cixous jako přesvědčivější alternativu či žádoucí korekci Chauvetova pojetí, nabízí místo spíše impresionistická konstatování („nedostatečný důraz“, „nedostatečné zohlednění“, „přílišný důraz“, „obohacení“ atd.) než věcné argumenty. Také v hodnotících pasážích se mísí věcná argumentace s intuitivními soudy. Práci by prospělo, kdyby se autorka pokusila formulovat Chauvetovy protiargumenty či odpovědi na pomyslnou kritiku či korekci ze strany zmíněných francouzských autorek. Bylo by velmi zajímavé zkusit si „vyměnit role“ a podrobit navržené korekce Chauvetova pojetí protiotázkám z jeho strany. (Například otázka závaznosti „zákonu Otce“ vyznívá úplně jinak v kontextu psychoanalýzy než v kontextu monoteistické víry založené na zjevení atd.)

Kritika metafyziky resp. onto-teologie se zdá být v práci apriorním předpokladem, který nevyžaduje argumentaci. Není tohoto souhlasu s Heideggerem dosaženo přece jen příliš rychle? Jsme skutečně právi tomuto rychlému účtování s metafyzikou? Nehrozí nám v této věci poplatnost intelektuální módě?

V závěrečném shrnutí autorka líčí představené Chauvetovo pojetí symbolu v minulém čase, „vypráví“ o něm, ale také o milosti, o bytí, o člověku (např. milost „se odehrávala mimo kategorie tržní hodnoty“, s. 286, „řeč se stala prostředím, do kterého se člověk rodil“, s. 287, Skutečnost ... „byla prostředkována skrze tento svět“, s. 288, Svět ... „byl otevřenou veličinou“, s. 288). Proč ten minulý čas?

Autorka přistupuje (podobně jako Chauvet) ke svému bádání s obdivuhodným interdisciplinárním záběrem. Jednotlivé kapitoly pak prezentují vlastně mimoběžné diskursy (Heideggerova filosofie, Lacanova psychoanalýza, Tomášova teologie, feministická kritika Irigaray, Kristevy a Cixous). Tato širší záběru místo pochopitelně vede k jisté harmonizaci či integraci ne zcela sourodých myšlenek a jejich kontextů. Myslím, že autorka si je těchto úskalí dobře vědoma a že se jí podařilo přesvědčivě se s nimi vyrovnat. Problematická zůstává (u ní, ale samozřejmě také u Chauveta) možnost kombinace, integrace a harmonizace postřehů, výkladových modelů, tezí a závěrů, které mají (vzhledem ke svému různorodému původu) mimoběžné či vyloženě nekompatibilní výchozí předpoklady.

Závěrem konstatuji: disertační práce Kateřiny Bauerové je (i přes vyslovené výhrady či otázky) skvělým badatelským počinem, rozsah zpracované literatury, intelektuální záběr práce a její badatelský výtěžek jsou úctyhodné. Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě.

31. srpna 2009

doc. Pavel Hošek Th.D.